

T.C.
CUMHURBAŞKANLIĞI
Devlet Denetleme Kurulu

ARAŞTIRMA VE İNCELEME RAPORU

RAPORUN KONUSU

Merkezi ve yerel kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarının, kadın ve çocuklara yönelik şiddetle mücadele kapasite ve imkânlarının değerlendirilmesi.

Tarihi : 30 / 05/ 2013

Sayısı : 2013 /1

Eki :-

SONUÇ

Kadına ve çocuğa yönelik şiddet, bugün itibariyle ulaştığı boyutlarla uluslararası ve ulusal düzeyde önemli bir gündem halini almış; ağır bir insan hakkı ihlali, bir halk sağlığı sorunu, topyekûn mücadeleyi gerektiren küresel bir problem olarak kabul edilmiştir. Devletler, bir yandan Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği, Avrupa Konseyi gibi pek çok uluslararası/bölgesel örgüt tarafından söz konusu sorunla mücadeleye davet edilirken, diğer yandan Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi, Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi gibi hukuki metinlerle de yükümlülük altına sokulmuştur.

Ülkemizde kadına ve çocuğa yönelik şiddet konularında farkındalık 1990'lı yıllarla birlikte gelişmiş; konuya ilişkin yasal düzenlemeler yapılması, kamu idaresinin kurumsallaşması, muhtelif araştırmalar yapılması ve sivil toplum örgütlenmesi gerçekleşmiştir. 2000'li yıllar ise kadına ve çocuğa yönelik şiddetle mücadelede daha yoğun çaba gösterilen bir dönem olmuştur. Söz konusu çabalar ile önemli gelişmeler kaydedilmiş olmasına rağmen kadına ve çocuğa yönelik şiddet sorunu, gelişen sosyo-kültürel yapılar içerisinde yeni boyut ve biçimler kazanmıştır. Bu itibarla, kadına ve çocuğa yönelik şiddet sorununun tanımı ile şiddetle mücadele yöntem ve stratejilerinin zaman zaman analiz edilmesi ihtiyacı doğmuştur.

Bu amaçla, Cumhurbaşkanlığı Yüce Katınca, merkezi ve yerel kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarının kadına ve çocuğa yönelik şiddetle mücadele kapasite ve imkânlarının değerlendirilmesini teminen; aile içi şiddetin kapsamı ve algılanmasındaki mevcut durumun analizi; kadına ve çocuğa yönelik şiddetle mücadelede politika, mevzuat ve kurumsal mekanizmaların etkinliğinin ve uluslararası iyi uygulama örneklerinin araştırılması; aile içi ve dışı şiddete maruz kalan ve risk altındaki kadın ve çocukların korunmasına/güçlendirilmesine yönelik sunulan adli, idari ve diğer hizmetlerin kalite ve etkinliğinin araştırılması görevi tevdi edilmiştir.

Mezkur görevlendirme kapsamında; sahada yapılan inceleme ve gözlemler, bu alanda ulusal ve uluslararası seviyede gerçekleştirilmiş bilimsel ve uygulamaya dönük çalışmalar; ilgili kurumların, bilim insanlarının ve uygulayıcıların görüşleri dikkate alınarak işbu Rapor hazırlanmıştır.

Kadına ve çocuğa yönelik şiddet sorununun tespiti ve şiddetle mücadele noktasında; kadına ve çocuğa yönelik şiddet tanımı ve kapsamının algılanması ile ilgili belirsizlikler bulunduğu, şiddetle mücadelede risk odaklı yaklaşım ihtiyacı olduğu, şiddetin boyutu ve yaygınlığını kavramada sorunlar yaşandığı, bütüncül ve kapsayıcı bir mücadele stratejisine ihtiyaç duyulduğu, politik kararlılığa uygun toplumsal ve idari gelişmenin kaydedilemediği, şiddetle mücadelenin uzun dönemli bir çaba ve dönüşümü gerektirdiği hususlarına ilişkin yapılan tespitler, görüşlerine başvurulmuş paydaşlar (sivil toplum kuruluşları, üniversiteler, kamu kurum ve kuruluşları, akademisyenler) tarafından da büyük ölçüde ifade edilmektedir.

Yürütülen araştırma ve inceleme kapsamında; çok boyutlu ve birçok disiplini ilgilendiren kadına ve çocuğa yönelik şiddet sorunu ile mücadelede başarıya ulaşılabilmesi için gerek sorunun tespiti gerekse mücadele noktasında yapılması gereken hususlara ilişkin tespit ve öneriler Raporun Altıncı Bölümünde ayrıntılı olarak ele alınmış olup aşağıda ana hatlarıyla yer verilmiştir.

A- KADINA VE ÇOCUĞA YÖNELİK ŞİDDET OLGUSUNA İLİŞKİN GENEL TESPİT VE ÖNERİLER

TESPİT VE ÖNERİ 1- Kadına ve çocuğa yönelik şiddetin tanımı ve kapsamının algılanmasında önemli sorunlar/belirsizlikler bulunmaktadır. Söz konusu sorun ve belirsizliklerin varlığı; şiddetle mücadele kapasitesini ve değişik şiddet türlerine temas etmeyi sınırlandırmaktadır.

İşbu Rapor çerçevesinde yapılan çalışmalar göstermektedir ki, kadına ve çocuğa yönelik şiddet probleminin gerek kamu kurum ve kuruluşları gerekse kamuoyu tarafından algılanmasında önemli belirsizlikler bulunmaktadır. Bu belirsizlikler nedeniyle şiddet sadece görünen ve toplumun “canını en çok acıtan” boyutları olan fiziksel ve cinsel şiddet olarak algılanmakta ve geliştirilen mücadele stratejileri büyük ölçüde şiddetin bu türlerine yoğunlaşmaktadır. Oysa kadınlar ve çocuklar toplumun genelinden, devletten ve bireylerden ekonomik ve psikolojik şiddete de maruz kalmaktadır. Kadın ve çocukların eğitim ve çalışma hayatına katılmaları ile ilgili kamusal ve toplumsal olumsuz yaklaşım, tercih ve uygulamalar, fiziksel ve cinsel şiddet dışındaki şiddet türlerinin en bariz ve yaygın örnekleri arasında sayılabilir.

Kadına ve çocuğa karşı şiddetle mücadeleyle ilişkin politikalar belirlenirken şiddetin tanımı ve kapsamına ilişkin belirsizlikler giderilemediği için şiddetin tüm boyutlarını birlikte ele alan ve bunların tamamını bertaraf etmeyi hedefleyen stratejilerin tam ve etkin bir biçimde oluşturulamadığı görülmektedir. Böylece, birbirleri ile çok sıkı ilişki içerisinde olan muhtelif şiddet türlerinden sadece birisi veya birkaçı ile sınırlı bir mücadele yaklaşımı; şiddetle mücadelede istenilen neticeleri sağlama ihtimalini oldukça zayıflatmaktadır.

Yakın çevrelerinde şiddetin kabul edilen bir sorun çözme, hatta iletişim yöntemi olarak kullanıldığını müşahade eden/öğrenen bireyler kendileri de ileride şiddet aracılığıyla sorunlarını çözme veya kendilerine yönelik şiddeti normalleştirme ve kabullenme eğilimi gösterebilmektedir. Şiddetin öğrenilmesi ve normalleştirilmesi sadece mağdur ve fail ekseninde gelişmemekte, mağduru koruması gereken yakınları hatta tüm toplum için aynı durum söz konusu olabilmektedir. Kadına şiddet gösteren bir erkeğin ait olduğu sosyal çevrede kabul görmesi hatta takdir ve teşvik ediliyor olması, şiddet içerikli bir eylemin devletin ceza adalet sistemi içerisinde kesin, hızlı ve oluşturduğu zararlarla orantılı bir ağırlıkta yaptırımla karşılaşmıyor olması gibi hususlar şiddetin öğrenilmesi ve yayılmasında etkili olmaktadır.

Toplumların kadın ve erkeğe ilişkin tanımladığı roller kapsamında kadını değersizleştiren, erkeği ise kadın karşısında sahip veya hâkim konumuna getiren kültürel algıların da aynı şekilde öğrenilmesi ve yaygınlaşması, özellikle eş, baba, kardeş gibi yakın çevrede bulunan erkeklerden kadına yönelen şiddet sorununun ortaya çıkmasında etkili olabilmektedir.

Kadınların şiddete açık hale gelmesinde devlet, toplum ve gelenekler tarafından kadınlara uygun görülen rollerin de etkili olduğu düşünülmektedir. Zira, Türkiye’de “modernleşme” ile başlayan süreçle birlikte “makbul ve muteber” kadınlık tanımı yapılmış ve bu kapsamda çoğunlukla tek bir kadın tipi muhatap kabul edilirken, bu tanıma uymayan kadınlar ötekileştirilmiştir.

İnançları, ideolojileri, gelenekleri, sosyal ve çevresel etkiler veya kişisel tercihler gibi nedenlerle “makbul ve muteber” kadın tanımından farklılaşan kadınların istihdam ve eğitim imkânlarının kısıtlanmış olması, bu tavra önemli bir örnek teşkil etmektedir. Böyle bir tutum ülkemizde kadınların üretken bireyler olarak sosyal hayata katılımını kısıtlamış, bazı kadınların eğitim ve çalışma hayatına katılım hakkından yeterince yararlanamamaları sonucunu doğurmuştur. Bu durum, toplumda ve geleneklerde kadın konusunda reaksiyoner tavırlar geliştirilmesine sebep olmuş; kadına istenen şekilde değişmemesi yönünde telkinlerde bulunularak kendi tanımları doğrultusunda hareket etmeleri yönünde caydırıcı ya da özendirici uygulamalar gerçekleştirilmiştir.

Gerek devlet gerekse diğer tarafların (gelenekler, çeşitli dini yorumlar, toplum vb.) kadının birey olduğu gerçeğinden uzaklaşarak kendi kadınlık tanımlarını öne çıkarması; her açıdan kadınların güçsüzleşmesine, bazı temel insan haklarından mahrum bırakılmak suretiyle ikincilleşmesine ve şiddete açık hale gelmesine yol açmıştır.

Ayrıca, herkesin kendi makbul ve muteber kadınlık tanımı çerçevesinde pozisyon alması, diğer kadınların sorunlarına duyarsız hale gelmesine neden olmuştur. Bir bakıma, kadına yönelik şiddetin sadece fiziksel ve cinsel şiddet olarak dar bir mücadele alanına sıkışmasına yol açılmış ve kadına yönelik diğer şiddet türlerine dair toplumsal farkındalığın oluşmamasına sebebiyet verilmiştir.

Bu çerçevede;

- Biyolojik veya toplumsal cinsiyet rolü nedeniyle kadına yönelen fiziksel, cinsel, ekonomik veya psikolojik istismar gibi şiddet türlerinin varlığı,

- Aile içi şiddet kadar aile dışından da yönelen değişik şiddet türlerinin bulunduğu,

- Eğitim ve çalışma hayatına katılımı ilgili kamusal ve toplumsal olumsuz yaklaşım ve tercihlerin neticesinde ortaya çıkan şiddet uygulamalarının yaygınlığı,

- Kadına ve çocuğa yönelik şiddetin, sokakta, trafikte, okulda, sağlık kurumlarında, spor müsabakalarında ve benzeri pek çok alanda yaşanan genel toplumsal şiddet sorununun bir parçası olduğu

gibi hususlar da dikkate alınarak şiddetin tanımı ve kapsamına ilişkin algıların sağlıklı bir biçimde oluşturulması ve buna dayalı olarak politika ve uygulamaların doğru biçimde geliştirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

TESPİT VE ÖNERİ 2- Şiddetle mücadelede risk odaklı yaklaşıma ihtiyaç duyulmaktadır. Söz konusu yaklaşım eksikliği; risk altındaki kadın ve çocuk gruplarının tespitinde ve bunların güçlendirilmesinde önemli zafiyet alanları oluşturmaktadır.

Kadına ve çocuğa yönelik şiddetle mücadelede, şiddet oluşmadan önlemeyi içeren risk odaklı yaklaşımlara ilişkin yöntem ve araçlardan yeterince istifade edilmemektedir. Genellikle mücadele şiddet vuku bulduktan sonra müdahale etmekle sınırlı kalabilmekte; bu müdahale de daha ziyade şiddetin yarattığı fiziksel zararları giderme ve gerekiyor ise barınma imkânı sağlama şeklinde uygulanmaktadır. Örneğin, eğitim ve sağlık gibi kamu hizmetlerinde çalışanların suçu bildirme yükümlülüğü bulunmakla birlikte, suç oluşmadan önceki riskleri fark ettikleri durumda başvurabilecekleri ve harekete geçirebilecekleri yeterli yaygınlıkta ve etkinlikte önleyici mekanizmalar bulunmamaktadır.

Sorun oluşmadan önleyen, oluşma risklerini azaltan, kadının ve çocuğun aile içinde ve toplumda ruh ve beden sağlığını koruyup güçlendiren ve gerektiğinde aile içinde ve dışında güvenliğini sağlayan ve bireyleri kişisel gelişimleri, aile ilişkileri ve sosyal ilişkileri gibi konularda destekleyen bütünlükçü ve risk odaklı bir şiddetle mücadele yaklaşımı esas olmalıdır.

Bu kapsamda, risk altındaki kişilerin erken dönemde tespit edilmesine yönelik çalışma ve programlara ağırlık verilmesinin; şiddet mağduru olma riski taşıyan kadın ve çocukların tespitini ve desteklenmesini/güçlendirilmesini (*empowerment*) amaçlayan çalışmaların etkin ve verimli biçimde yürütülmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir.

TESPİT VE ÖNERİ 3- Şiddetin boyutu ve yaygınlığını kavramayı sağlayacak yeterli veri ve araştırma bulunmamaktadır. Bu durum gerçekçi ve etkin mücadele politikaları oluşturulmasına engel teşkil etmektedir.

Kadına ve çocuğa yönelik şiddetin nedeni, boyutu ve yaygınlığı konusunda sağlıklı verilere sahip olmadan, mücadele konusunda gerçekçi ve etkili politikalar geliştirmek ve uygulamalar yapmak güçtür. Bu konuda verilerin standart, kapsayıcı ve zaman periyotları ile tekrarlanabilir olması, sorunun ve mücadele araçlarının etkinliğinin görülmesi için kaçınılmazdır.

Yapılan çalışmalar sırasında, kadına ve çocuğa şiddet konusundaki istatistiklerin düzenli olmadığı, toplanan verilerin kurumlar açısından farklılık arz ettiği, zaman serisi oluşturmadığı, sağlıklı analizler yapmaya elverişli düzey ve kalitede olmadığı görülmüştür. Aynı zamanda sosyal bir konu olan şiddet olgusunun nedenlerinin anlaşılmasına yönelik bilimsel saha araştırmalarının da çok sınırlı düzeyde kaldığı anlaşılmıştır. Tüm bunlar, Türkiye’de kadına ve çocuğa yönelik şiddet olgusunun gerçek boyut ve yaygınlığının ortaya konulmasına ve bu çerçevede gerçekçi ve etkin politikalar oluşturulmasına engel teşkil etmektedir.

Kadına ve yönelik şiddetin türleri, yaygınlığı, nedenleri ve ortaya çıkardığı etkilere yönelik olarak konu ile ilgili kurum ve kuruluşların Türkiye İstatistik Kurumu ile işbirliği halinde veri setleri ve bunların üretilme ve yayınlanma standartlarının oluşturulması, üniversiteler başta olmak üzere bilimsel araştırma yapan kuruluşların şiddetin türü, nedenleri bu konudaki algı ve yaklaşımlar konusunda düzenli aralıklarla ampirik araştırma yapmaları sorunun ve soruna ilişkin mücadele politika ve araçlarının geliştirilmesi açısından büyük bir gereklilik olarak görülmektedir.

TESPİT VE ÖNERİ 4- Kadına ve çocuğa yönelik şiddetle mücadelede, süreçte rol oynayan kurum ve kuruluşların yetki, görev ve sorumluluklarının tam olarak açıklığa kavuşturulmamış olması nedeniyle gerek kurumlar gerekse sivil toplum kuruluşları ile diğer aktörler arasında koordinasyon ve işbirliği sorunları yaşanmaktadır.

Kadına ve çocuğa yönelik şiddetle mücadele, mevzuat, kurumsal, sosyal, kültürel ve ekonomik yapı ve uygulamalardan doğrudan etkilenmektedir. Bu nedenle, mücadelede tüm bu unsurların birlikte ele alınması ve mücadele stratejisinin bütüncül bir yapıda oluşturulması önem taşımaktadır.

Ülkemizde son dönemde politik kararlılık ve mevzuat düzenlemeleri alanında önemli gelişmeler kaydedilmiş olmakla birlikte, konunun başta kurumsal ve idari yapı, uygulama gibi unsurlarındaki eksiklikler, bu alanda istenilen düzeyde ilerleme kaydedilmesine imkan tanımamıştır.

Pek çok kamu kurumu kadına veya çocuklara karşı şiddetin önlenmesine veya bu soruna müdahale edilebilmesine yönelik çalışmalar gerçekleştirmektedir. Ne var ki, bu kurumlar ve çalışmalar arasında etkin bir koordinasyon bulunmaması, şiddete karşı “müdahaleden mücadeleye geçilememesine” neden olmaktadır. Kamu kurumları başta olmak üzere tüm ilgili tarafların şiddetle mücadelede işbirliğine açık ve duyarlı bir yaklaşım benimsemesi ve bu yönde irade ortaya koyması gerekmektedir. Kadına ve çocuğa yönelik şiddetle mücadele için gerekli görülen çok sektörlü yaklaşımın başarısı etkin bir koordinasyon ile mümkün olacaktır.

2011 yılı itibarıyla Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının kurulmuş olması, ifade edilen bu koordinasyonun sağlanması adına önemli bir adım olmuştur. Hâlihazırdaki mevzuat oluşturma ve kurumsal yapılanma sürecinin kısa bir zaman dilimi içerisinde gerçekleştirildiği ve oluşturulan birimlerin önemli yenilikler teşkil ettiği düşünüldüğünde; mevzubahis düzenleme ve süreçlerin doğurduğu sonuçları değerlendirmek ve gerekli düzeltme, iyileştirme ve geliştirme ihtiyaçlarını ortaya koyabilmek bakımından düzenli olarak etki analizleri yapılması gerekli görülmektedir.

Şiddete müdahale sürecinde koordinasyon noksanlığı yanında eksikliği hissedilen bir diğer husus da süreçte rol oynayan kurum ve kuruluşların yetki, görev ve sorumluluklarının tam bir açıklıkla ortaya konulamamış olmasıdır. Bu nedenle şiddet mağdurları sahipsiz kalabilmekte, süreç birbirini izleyen ve tamamlayan aşamalar halinde işlemeyebilmektedir.

Etkin bir müdahale için bu alandaki tüm uygulayıcılar arasında amaca yönelik etkili bir koordinasyon tesis edilmesi, sistemdeki tüm unsurların birbirini tamamlayacak şekilde düzenlenmesi ve hiçbir işlevin sahipsiz kalmaması gerekmektedir. Müdahale sürecinde vakaların sürecin başından sonuna kadar hiçbir kopukluk olmadan sistemin takip ve kontrolünde olması, sistemde rol alan bütün aktörlerin görev, yetki ve sorumluluklarının net biçimde belirlenmesi; sahipsiz görev bırakılmaması ve bir görevin birden fazla aktöre verilerek görev karmaşasına yol açılmaması zaruridir. Her bir aşamada müdahalede bulunan

uygulayıcıların bir sonraki müdahaleyi yapacak uygulayıcının işini kolaylaştıracak şekilde hareket etmesi sağlanmalıdır.

Kadına ve çocuğa yönelik şiddetle mücadele, sadece Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının sorumluluğunda görülemeyecek kadar çok taraflı ve karmaşık bir sosyal olgudur. Bu nedenle, “şiddete müdahale değil şiddetle mücadele” kültürüne hakim bir çevrenin oluşturulmasına ilişkin ihtiyaç duyulan yaklaşım; genel bir toplumsal hareket çerçevesinde tüm kurumların, sivil toplum kuruluşlarının, medyanın, üniversitelerin ve bireylerin eşgüdüm ve işbirliği içerisinde hareket etmelerini gerektirmektedir.

TESPİT VE ÖNERİ 5- Gerek şiddetle mücadeleye yönelik uluslararası sözleşmelere taraf olunması gerekse kadın ve çocukların şiddetten korunması konusunda daha geniş kapsamlı bir yaklaşıma uygun mevzuat düzenlemelerinin yapılması ile kadına ve çocuğa yönelik şiddetle mücadelede güçlü bir politik kararlılık ortaya konulmuştur. Ancak, politik kararlılığa uygun toplumsal ve idari gelişme kaydedilememiştir.

Aile içi şiddetle mücadeleye ilişkin ilk özel düzenleme olarak 1998 yılında 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun çıkarılmıştır. Çocuklara yönelik şiddetle mücadele konusunda ise 2005 yılında 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu yürürlüğe girmiştir. 2006/17 sayılı ve “Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleriyle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirler” konulu Başbakanlık Genelgesi ise kadına ve çocuğa yönelik şiddetle mücadelede sorumlu kurumları ve sorumluluk alanlarını belirlemiştir. 2011 yılında imzaya açılan İstanbul Sözleşmesinin (Kadına Yönelik Şiddetle ve Ev İçi Şiddetle Mücadele ve Önleme Avrupa Konseyi Sözleşmesi) onaylanması Türkiye Büyük Millet Meclisince uygun bulunmuş ve 08.03.2012 tarihli mükerrer Resmi Gazete’de yayımlanan 2012/2816 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile onaylanmıştır.

Öte yandan, 20.03.2012 tarihinde yürürlüğe giren ve 4320 sayılı Kanun’u yürürlükten kaldıran 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun ise, kadını ve aile bireylerini şiddetten koruma konusunda daha geniş kapsamlı bir yaklaşım getirmiştir. 6284 sayılı Kanun’un; işbu Raporun İkinci Bölümünde yer verilen Birleşmiş Milletlerin kadına yönelik şiddet konusunda yapılacak mevzuat düzenlemelerine ilişkin tavsiyelerine büyük ölçüde uygun olması ve yasalaşma sürecinde Türkiye Büyük Millet Meclisinde yapılan görüşmelerin safahâtı, bu alanda güçlü bir politik kararlılık ve desteğin varlığını göstermektedir. Bunun yanında uygulamada yaşanabilecek sorunlara karşı 6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu’nda, denetçilerden birisinin münhasıran kadın ve çocuk hakları alanında görevlendirilmesinin zorunlu kılınması da en üst seviyede hassasiyetin ve sahiplenmenin göstergesi olarak değerlendirilmektedir.

Söz konusu düzenlemeler kadına ve çocuğa yönelik şiddetle mücadele konusunda kararlı bir siyasi iradenin olduğunu ve mevzuat altyapısının büyük ölçüde oluşturulduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle sosyal yardım ve hizmetlere ilişkin dağınık olan yapının ihdas edilen Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı çatısı altında toplanması, bu konudaki bütçe imkânlarının artmasına, karar alma süreçlerinin hızlanmasına ve hizmetlerin etkin ve verimli bir şekilde sunulmasına yönelik önemli bir aşama olmuştur.

Bu siyasi kararlılık ve atılan adımlara rağmen kadına ve çocuğa yönelik şiddetle mücadelede arzulanan sonuçlara ulaşılamamasında; idari kapasite ve uygulamalarda aynı ölçüde gelişme ve sahiplenmenin kaydedilememesi, toplumsal farkındalığın artırılmaması ve sivil toplum kuruluşları başta olmak üzere diğer paydaşların mücadele sürecine katılımının yeterince sağlanamaması gibi faktörler etkili olmuştur.

TESPİT VE ÖNERİ 6- Kadına ve çocuğa yönelik şiddetle mücadele; sürekli ve dinamik bir çabayı ve dönüşümü gerektirmektedir. Bu itibarla, kadına ve çocuğa yönelik şiddetle mücadelede bütüncül, kapsayıcı ve uzun vadeli bir stratejinin oluşturulması ihtiyacı bulunmaktadır.

Şiddetin öğrenilen ve nesilden nesile aktarılan bir davranış olması, kültürel kalıp yargılar ve devletin, toplumun, geleneklerin ve çeşitli dini yorumların kadın tanımlamaları gibi hususlar kadına ve çocuğa yönelik şiddet sorununun basit ve kısa vadeli uygulamalarla çözülebilecek nitelikte olmadığını göstermektedir.

Kadına ve çocuğa karşı şiddetle mücadelenin toplumun genel olarak şiddete ilişkin eğilimlerini, algılarını ve davranış kalıplarını değiştirmekle ilgili uzun bir süreci gerektiren, uzun soluklu politik yaklaşımları içeren, toplumsal konsensüs ve işbirliğine ihtiyaç duyulan bir husus olduğu düşünülmektedir.

Bu itibarla, şiddetin kısa vadeli ve/veya bir defalık tedbir, müdahale ve uygulamalarla çözülebileceği şeklindeki algılama ve davranış kalıplardan uzaklaşılması ve bu konunun sürekli ve değişken bir sorun alanı olarak görülmesi icap etmektedir. Kadına ve çocuğa yönelik şiddetle mücadele strateji ve politikaları; uzun dönemli çabalar ile toplumun soruna yaklaşımında esaslı bir zihniyet dönüşümünü, sosyo-ekonomik değişimleri, kültürel, toplumsal ve bireysel davranış modellerinin geliştirilmesini ve oluşan şartlara göre mücadele yöntemlerinin sürekli gözden geçirilmesini gerektirmektedir.

Bununla birlikte, şiddet ve muhtelif sosyal sorunlar çerçevesinde yapılacak değerlendirmelerde ülke içerisinde mevcut sosyo-ekonomik farklılıklar gözlemlenerek geliştirilen politikalar, tüm ülkede aynı etkiyi göstermeyecektir. Zira, başta coğrafi, kültürel ve ekonomik anlamda var olan toplumsal farklılıklar ve hassasiyetler dikkate alınmadıkça,

uygulanacak sosyal politikalarda, özellikle kadına ve çocuğa karşı şiddet problemi ile mücadelede etkinlik beklentisi çok gerçekçi olmayacaktır. Bu itibarla ayrımcılık yapmadan ancak farklılıkların gerektirdiği özellikli yaklaşımı haiz politikalar geliştirilmelidir.

Yukarıda yer verilen açıklamalar kadına ve çocuğa yönelik şiddetle mücadelede bütüncül ve kapsayıcı bir strateji izlenmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu çerçevede 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile soruna bütüncül bir yaklaşım getirilmesine yönelik olarak önemli bir adım atılmış olmakla birlikte gelinen aşama itibarıyla, sorunun hem süregiden hem de nitelikleri değişime uğrayan bir sorun olduğu da dikkate alınarak, şiddetle mücadelede yeni bir yol haritasının oluşturulması gerekmektedir.

TESPİT VE ÖNERİ 7- Ülkemizin kültürel, bölgesel ve toplumsal farklılıklarını da dikkate alarak kadına ve çocuğa yönelik şiddetin ülkemizdeki nedenlerini tam olarak ortaya koymaya imkân sağlayacak “özgün” ve “derinlemesine” araştırmaların “düzenli” olarak yapılmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Ayrıca, farklı bilgi kaynaklarına (fail, mağdur, kurum vb.) dayalı olarak oluşturulmuş, diğer şiddet ve suç türleriyle kıyas yapmaya imkân tanıyacak nitelikte düzenli zaman aralıklarıyla veri toplayan sistematik bir yapılanma (veri tabanı) bulunmaması kadına ve çocuğa yönelik şiddet sorununun türünü, boyutlarını, yaygınlığını ve zaman içindeki değişimi ile etki ve sonuçlarını tespit etmeyi de zorlaştırmaktadır.

Kadına ve çocuğa yönelik şiddet sorununun boyutlarını ve değişim trendini bilimsel açıdan geçerli şekilde izleyebilmek için; yapılacak bilimsel çalışmalarda ve sorunun boyutlarına ilişkin veri kaynağı oluşturabilecek diğer istatistiklerin toplanmasında, ulusal ve uluslararası alanda yapılan tüm çalışmaları kıyaslayabilmek, tutarlılığı ve sürekliliği temin edebilmeyi sağlayacak standart tanımlar temel alınmalı, müdahale eden ve/veya koruma kararlarını alan birimlerde düzenli olarak veri toplanması sağlanmalıdır.

TESPİT VE ÖNERİ 8- Kadına ve çocuğa yönelik şiddete zemin hazırlayan ortamlar içinde sağlıklı ve işlevsiz ailelerin önemli bir yeri olduğu görülmektedir. Fonksiyonel olmayan aile olarak da tanımlanan bu yapılarda “aşırı stres, anlamlı iletişim eksikliği, duygularla başa çıkamama, birbirine destek olmama, yıkıcı tenkit, cesaret kırıcı bir ortam, bireylerde olumlu yönde gelişememe” gibi sorunlar yaygınlıkla görülmektedir.

Bu kapsamda, modernleşme, kentleşme ve iç göç gibi olgularla da erozyona uğrayan fonksiyonel aile kurumunun güçlendirilmesi ve pekiştirilmesi gerekmektedir.

TESPİT VE ÖNERİ 9- Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerimizde kadın intiharları erkek intiharlarına yaklaşmakta hatta bazı illerimizde geçmektedir. Değişik bilimsel çalışmalarda da belirtildiği üzere bu vakaların kadınların kendilerine yönelen muhtelif şiddet türlerinin (fiziksel, cinsel, psikolojik, ekonomik) bir sonucu olduğu anlaşılmaktadır.

Kadın intiharlarının diğer bölgelere göre yüksek olduğu illerimizde intiharların gerçek nedenlerini tespit etmek, önlenmesi yönünde uygulanacak politikaları sağlam temellere oturtmak ve beklenen etkinliği sağlayabilmek açısından bilimsel çalışma ve araştırmalar yapılması gerekmektedir.

TESPİT VE ÖNERİ 10- Ensest olgusu, dünyada olduğu gibi ülkemizde de kadına ve çocuğa karşı cinsel şiddet eylemlerinin en önemli türlerinden birisini oluşturmaktadır. Ensest olgusunun belirlenmesi, vakalara müdahale ve sonrasındaki süreçte verilen hizmetlere ilişkin eksiklikler bulunmaktadır. Bu nedenle;

- Ensest olgusunun varlığı, nitelikleri, dinamikleri, mağdura yansımaları (hangi hallerde ensest olgusundan şüphelenilmesi gerektiği) ve müdahale stratejileri gibi hususların öğretmenler, hekimler/sağlık çalışanları, kolluk görevlileri, sosyal hizmet uzmanları ve çocuğa temas eden diğer meslek elemanlarına yönelik temel ve hizmet içi eğitim programları müfredatlarında yer alması sağlanmalı,

- Çocuklara küçük yaşlardan itibaren profesyonellerce güvenli ilişkiler (güvenli dokunuşlar, güvenli mesafeler, kişilere göre mahremiyet alanları ve vücudun mahrem yerleri) konusunda bilinç artırıcı eğitimler verilmeli,

- Aileler için asgari şartlarda da olsa aile mahremiyetine uygun, hijyenik ve sağlıklı ortamlarda yaşama imkanları sağlanmalı,

- Çocukların internet üzerinden ve diğer şekillerde pornografik yayınlara maruz kalmaları engellenmeli,

- Ensest olgusuna ilişkin cezai hükümler kamuoyunda bilinir hale getirilmek suretiyle cezaların caydırıcılığı sağlanmalı,

- Mağdura ve ailenin diğer üyelerine ruh sağlığı ve rehabilitasyon hizmetleri verilmeli, gerekli ekonomik destek sağlanmalı,

- Psikolojik rahatsızlıkları olan failer için etkin rehabilitasyon programları geliştirilmeli,

- Şiddete ilişkin geliştirilecek veri toplama yöntemlerinde ensest olgusuna ilişkin değişkenlere de yer verilerek sorunun yaygınlığına ve zaman içindeki değişim trendine ilişkin düzenli takip yapılmalıdır.

TESPİT VE ÖNERİ 11- Ülkemizin özellikle bazı bölgelerinde, kız çocuklarının eğitim fırsat ve imkânlarından erkeklerle eşit biçimde yararlanmadığı; belli bir yaştan sonra kız çocuklarının okula gönderilmemesi yönünde bazı tercihlerin olduğu bilinmektedir.

Kadın ve çocukların şiddet mağduru olma riskini artıran bu faktörün ortadan kaldırılmasına yönelik çalışmalar kapsamında; pozitif ayrımcılık uygulamalarının (eğitim bursu verilmesi, barınma desteğinde öncelik vb.) yoğunlaştırılması ile kız çocuklarının eğitime ulaşma imkânlarını genişleten ve eğitimleri önündeki geleneklerin, toplumsal ve diğer tercihlerin yarattığı engellerin kaldırılması için 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesinde de ifade edilen çözüm türlerinin kapsam ve yaygınlık itibarıyla yeniden değerlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

B- MEVZUATA İLİŞKİN TESPİT VE ÖNERİLER

TESPİT VE ÖNERİ 12- Şiddet mağduru veya suça sürüklenen çocuklara ilişkin Çocuk Koruma Kanunu gereği verilen acil korunma kararlarının alınması ve uygulanması ile ilgili sorunlar yaşanmaktadır.

Bu nedenle acil korunma kararının idare tarafından alınabilecek ve kaldırılabilir esnekliğe sahip olması sağlanmalıdır.

TESPİT VE ÖNERİ 13- Çocuk Koruma Kanunu'nda 2006 yılında yapılan değişiklikle; kamu davasının açılmasının ertelenmesi, hükmün açıklanmasının geri bırakılması ve uzlaşma müesseselerinin kapsamı ve koşulları sınırlandırılmış olup, ifade edilen müesseselerin çocuklar hakkında uygulanması daha da zorlaştırılmıştır.

Çocukların suçluluğunun bir nevi mağduriyet olarak da kabul edilmesi gerektiği ve çocukların geleneksel cezalandırma yöntemleri çerçevesinde ceza infaz kurumlarına alınmalarının bu çocukların gelişimi ve rehabilitasyonu açısından yaratacağı olumsuzluklar göz önüne alındığında; hükmün açıklanmasının geri bırakılması, kamu davasının açılmasının ertelenmesi ve uzlaşma müesseselerinin uygulanmasında suça sürüklenen çocuklar yetişkinlerle aynı kurallara tabi olmamalı, bu sistemler daha geniş ve esnek olarak uygulanabilir hale getirilmelidir.

TESPİT VE ÖNERİ 14- Boşanma sonrasında çocuk teslimine ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin verilen mahkeme kararlarının icra daireleri tarafından zorla yerine getirilmesi ve bu süreçteki uygulamalar, çocuk ve ebeveynleri olumsuz etkilemektedir.

Söz konusu mahkeme kararlarının icra yoluyla yerine getirilmesinde çocuğu basit bir alacak-borç ilişkisinin konusu olan bir mal/nakit gibi, ebeveynleri de alacaklı/borçlu şeklinde değerlendiren mevcut uygulamanın özellikle çocuk haklarına ilişkin genel ilkelere ve uluslararası sözleşmelere ne derece uygun işlediği ve sosyal hizmetlerin mevcut sistem içerisinde ne kadar işlevsel olduğu hususlarında, konunun taraflarınca hem hukuk hem de sosyal hizmet bakış açılarını içerecek şekilde bütüncül bir inceleme yapılarak çözüm üretilmesi gerekmektedir.

TESPİT VE ÖNERİ 15- Tedbir kararlarına uyulmamasının yaptırımı olarak 6284 sayılı Kanun'da öngörülen "zorlama hapsi", kişi hürriyetinin sınırlandırılmasına ilişkin bir husus olduğu halde, karar verilmesi usulü Kanunda düzenlenmemiştir.

Özellikle, savunma hakkının sağlanamaması ile ilgili haklı eleştirilerin giderilmesini teminen zorlama hapsinin usul ve esaslarının belirlenmesi; adil yargılanma hakkı çerçevesinde açık, anlaşılır, uygulanabilir bir yaptırım olarak düzenlenmesi gerekmektedir.

C- KURUMSAL YAPIYA İLİŞKİN TESPİT VE ÖNERİLER

TESPİT VE ÖNERİ 18- Kadına ve çocuğa yönelik şiddet mağdurlarına ilişkin müdahale, yardım, destek ve koruma sürecinde, kurumlar ve aktörler açısından "çok başlılık" olduğu ve bütüncül bir destek sisteminin bulunmadığı anlaşılmaktadır. Her kurum mağdurun kamu hizmet sürecine dahil olmasından kendi görev ve yetki alanı ile sınırlı olarak ve kendi mesleki perspektifi üzerinden, diğer hizmet paydaşları ile koordine olmadan bir süreç yürütmekte, bu itibarla da mağdurlar etkin ve verimli bir kamu hizmeti alamamaktadır.

Şiddet ve istismar mağdurlarına ihtiyaç duyduğu hukuki, sosyal, psikolojik ve ekonomik desteği sağlamak, kurumlar arası koordinasyonu yürütmek, ilgili birimlere yönlendirmek ve işlemlerini takip etmek, mağdura ilişkin işlemlerin tek dosya üzerinde takip edilmesini ve tamamlanmasını sağlamak, ikincil örselenmeler yaşanmaması için doğrudan yardımlar yapmak, bilimsel altyapıyı oluşturmak ve etki analizleri yapmak, verilen hizmetleri bir veri tabanı üzerinde kayıt altına alarak hizmetlerin etkinliğini ölçmek ve kötüye kullanımları engellemek üzere bir "Mağdur Destek Hizmetleri" birimi kurulması üzerinde düşünülmelidir.

TESPİT VE ÖNERİ 19- Şiddet mağduru kadınlara yönelik koruma ve destek hizmetlerinin önemli unsurları arasında yer alan kadın konukevlerinde, barınma dışındaki destek hizmetlerinin istenen ölçüde verilememesi, personele ilişkin sorunlar, gizlilik ve güvenliğin sağlanamaması, ihtisaslaşmanın olmaması, yerel yönetimlerle ve sivil toplum kuruluşlarıyla yeterli işbirliğinin sağlanamaması gibi sorunlar yaşanmaktadır.

Öncelikle kadın konukevlerinin artırılmasından ziyade önleyici hizmetler kapsamında bu kuruluşlara duyulan ihtiyacın azaltılmasına odaklanılmasının uygun olacağı değerlendirilmektedir. Ancak, şiddetin önlenemediği durumlarda mağdur kadınlara kadın konukevlerinde daha etkin ve verimli hizmet verilebilmesi için de;

- Yapılacak ihtiyaç analizi sonuçlarına göre sayılarının artırılması,
- Görevli personelin sayıca yeterli hale getirilmesi ve mesleki yeterliliklerinin sağlanması,
- Meslek elemanları dışındaki görevli personelin de yaptıkları işin hassasiyetinin farkına varmalarını sağlayacak hizmet içi eğitimlerle desteklenmesi,

-
- Kadın konukevlerinin gizliliğinin ve mağdurlarla konukevlerinde çalışanların güvenliklerinin sağlanmasına yönelik önlemlerin hayata geçirilmesi,
  - Konukevlerine anneleriyle gelen çocuklara yönelik özel hizmetler verilmesi ve kapasitenin belirlenmesinde çocukların da dikkate alınması,
  - İhtisaslaşmış konukevlerinin oluşturulması,
  - Bakanlığa, yerel yönetimlere ve sivil toplum kuruluşlarına bağlı kadın konukevleri arasında etkin işbirliğinin ve hizmetlerde standartlaşmanın sağlanması,
  - Barınma ve korunma hizmetlerine ek olarak mağdurlara yönelik psiko-sosyal ve ekonomik desteklerin yeterli biçimde verilmesi, bu çerçevedeki hizmetlerin yaygın ve ulaşılabilir hale getirilmesi
- gerekmektedir.

TESPİT VE ÖNERİ 20- Çocuk İzlem Merkezi çocuğun ikincil örselenmeler yaşamasını engellemeyi amaçlayan oldukça önemli bir model olmakla birlikte merkezlerin işleyişinde kurumlar arası koordinasyon eksikliği gibi sorunlar bulunduğu değerlendirilmektedir. Bu merkezlerin daha etkin ve verimli olarak hizmet verebilmeleri için;

- Kuruluş ve işleyişine, görev, yetki ve sorumluluklarına ilişkin yasal düzenleme yapılmalı,
  - Çocuk İzlem Merkezleri ile üniversitelerin çocuk koruma birimlerine adli süreçte resmi bilirkişilik imkânı sağlanmalı,
  - 7 gün 24 saat esaslı ile hizmet verebilmesi için gerekli personel ve kaynak temin edilmeli,
  - İfade alan personel çocuğun yaş ve durumunun gerektirdiği hassasiyeti gösterecek bilgi, donanım ve davranış kalıbında olmalı,
  - Suçu sahada soruşturan kolluk birimi temsilcisi de görüşme esnasında hazır bulunmalı,
  - Çocukların yeniden ifadesine başvurulmasını en aza indirecek şekilde adli görüşmenin yapılması sağlanmalı,
  - Farklı uzmanlarca yürütülen çalışmalar sonucunda ortak bir rapor hazırlanmalı,
  - Adli tıp uzmanı başka birimlerden temin edilmek yerine mümkün olduğu ölçüde merkezde görevlendirilmelidir.
-

TESPİT VE ÖNERİ 21- Gebe çocuklar ile çocuk annelerin konuk evlerinde barındırılması, söz konusu mağdurların yaşlarına ve içinde buldukları durumun hassasiyetine uygun hizmet alamamalarından kaynaklanan önemli sorunlara neden olmaktadır.

Özel durumlarının gerektirdiği hizmetler düşünülerek tasarlanmış olmayan kadın konukevlerinde veya Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezlerinde diğer kadın ve/veya çocuklarla birlikte kalmaları yeni sorunlara neden olabileceğinden; gebe çocuklar ve çocuk annelere yönelik psiko-sosyal programların uygulandığı, çocukları yaşadıkları sürecin her evresinde destekleyecek donanımına sahip, ihtiyaca göre yeterli yaygınlıkta, küçük kapasiteli kuruluşların oluşturulması gerekmektedir.

TESPİT VE ÖNERİ 22- Çocuk Koruma İlk Müdahale ve Değerlendirme Birimi (ilk adım istasyonu) ve Aileye Dönüş Çocuk Evi, korunma veya bakım ihtiyacı olan çocukların, BSRM, KBRM, yetiştirme yurdu gibi kuruluşlara gelmeden önce değerlendirilebilecekleri ve kendilerine en uygun programa ve kuruluşa yönlendirilmelerine imkân tanıyan bir ara birimdir. Ancak, gerekli bir birim olan İlk Adım İstasyonlarının yeterli yaygınlıkta ve nitelikte olmadığı değerlendirilmektedir.

Şiddet mağduru çocukların ilk işlemlerinin ve değerlendirmelerinin yapıldığı, bu süreçte bakımlarının sağlandığı Çocuk Koruma İlk Müdahale ve Değerlendirme Birimleri (ilk adım istasyonu) yaygınlaştırılmak suretiyle hangi hizmet modelinden (Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi, çocuk yuvası, yetiştirme yurdu, aile yanında bakım vb.) yararlanacağı belirlenene kadar çocukların kurum bakımında olan diğer çocuklarla bir arada bulunmaları ve olumsuz etkileşime girmeleri engellenmelidir.

Ayrıca, aileye döndürülmesi mümkün görülen çocukların, aile ile mesleki çalışma yapılan süreçte bakımlarının sağlandığı Aileye Dönüş Çocuk Evlerinin sayısı da artırılmalıdır. Çocuk Koruma İlk Müdahale ve Değerlendirme Birimleri ile Aileye Dönüş Çocuk Evleri, kurum bakımı verilen binalar ve kampüslerden ayrı bir mekânda kurulmalıdır.

TESPİT VE ÖNERİ 23- Şiddet mağduru korunmaya muhtaç çocukların barındırıldığı Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi ile Koruma, Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi uygulamalarında kapasite, insan kaynakları, ihtisaslaşma gibi konularda sorunlar bulunmaktadır. Anılan merkezlerde bakım ve rehabilitasyon hizmetinin etkin bir şekilde verilebilmesi için;

- Merkezlerin ihtiyacı karşılar nitelikte sayı ve kapasiteye ulaştırılması,
- Meslek elemanı sayısının artırılması, sınırlı sayıda olan ve kurumun rehabilitasyon faaliyetleri ile meşgul olması gereken uzman personelin idari işlerde görevlendirilmemesi,
- Çocukların durumlarına göre hizmetlerin basamaklandırılması ve çeşitlendirilmesi,

- Hizmet verilen çocuk profiline uygun psiko-sosyal programların oluşturulması,
  - Mağduriyet türüne, yaşa ve cinsiyete göre her çocuk için uygun rehabilitasyon programları yapılması,
  - Etkin takip sağlayacak ve ilgili bütün bilgileri toplayacak bir veri tabanı oluşturulması,
  - İmkanlar dahilinde kısmi zamanlı da olsa bir psikiyatrin kuruluş bünyesinde çalışması,
  - Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünce planlanan “hizmet dönüşüm modelinin” ivedilikle tamamlanması
- gerekmektedir.

Sınırlı olan kaynakların etkin ve verimli kullanılabilmesi için her ile bir Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi açmak yerine, hizmetin gereklerine uygun olarak tasarlanmış, yeterli nitelik ve nicelikte meslek elemanının istihdam edildiği Bölge Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezleri oluşturulmasının uygun olacağı değerlendirilmektedir.

TESPİT VE ÖNERİ 24- Mağdur kadınlarla çocuklara hizmet veren kuruluşların denetiminin hassasiyeti açık olmakla birlikte, denetlenmesi gereken kurum sayısının fazlalığına mukabil Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Denetim Hizmetleri Başkanlığının yeterli kapasiteye sahip olmadığı, taşra teşkilatında da bu hizmeti görececek bir birimin bulunmadığı görülmektedir.

Bakanlık denetim biriminin iş yükü, denetlenen hizmetlerin niteliği, denetim, inceleme ve soruşturmalarda muhatap olunan kişilerin özel durum ve hassasiyetleri göz önünde bulundurulduğunda öncelikle denetim elemanı sayısı artırılmalı, denetim elemanları arasında daha çok sosyal çalışmacı, psikolog, çocuk gelişimi uzmanı gibi meslek elemanlarının olması sağlanmalıdır.

TESPİT VE ÖNERİ 25- Şiddetin hem faileri hem de mağdurları için önem arz eden denetimli serbestlik müessesesi, 2005 yılında Resmi Gazetede yayımlanan 5402 sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri İle Koruma Kurulları Kanunu ile teşkil edilen alternatif bir yaptırım mekanizmasıdır. Henüz kurumsallaşmasını tamamlayamamış olan denetimli serbestlik kurumunun hem işleyişinde hem de şiddet faileri ve mağdurlarına sunulan hizmetlerde sorunlar bulunmaktadır.

Denetimli serbestlik müessesesinin asli fonksiyonu olan “ıslah” işlevini istenildiği gibi gerçekleştirebilmesi için kurumsal yapılanma, altyapı, mevzuat, personel ve araç gereç bağlamında kapasitenin güçlendirilmeye ihtiyacı bulunmaktadır. Ayrıca, “suçtan zarar gören mağdura destek” fonksiyonunun ise suça ve faile odaklı bir sistem içerisinde yer alan denetimli serbestlik müessesesinin uhdesinden alınarak yeni bir kurumsal yapılanma ile yerine getirilmesinin uygun olacağı düşünülmektedir.

TESPİT VE ÖNERİ 26- Çocuk polisi birimleri fiziki şartlar açısından oldukça yetersiz ve elverişsiz şartlarda hizmet vermektedir. Genellikle hizmet binalarının konumları ve fiziki şartları “çocuk” odaklı bir hizmet açısından yeterli düzeye ulaşamamıştır. Ayrıca bu birimler ifa ettikleri görevin niteliği ve yoğunluğuna göre oldukça yetersiz sayıda personel ve araç/gereçle hizmet vermektedir.

Çocuk polisi birimlerinden beklenen faydanın sağlanabilmesi için; bu birimlerin mevcut hizmet binaları, konumları ve fiziki yapıları itibarıyla iyileştirilerek çocuk odaklı bir yapıya kavuşturulması ve yürüttükleri hizmetin hassasiyeti ve iş yükü göz önünde bulundurularak yeterli nicelik ve nitelikte personel ve araç gereç tahsisi yapılması gerekli görülmektedir.

TESPİT VE ÖNERİ 27- Aile içi şiddet olaylarına yönelik tedbir kararlarının alınması, uygulanması ve izlenmesinin hızlı ve etkin yürütülebilmesi için, adliyeler bünyesinde ihtisaslaşmış bir yaklaşıma ve ayrı bir yapıya ihtiyaç bulunmaktadır.

Bu nedenle, öncelikle sorunun yaygın olarak vuku bulduğu şehirlerde adliyeler bünyesinde Cumhuriyet Başsavcılığı aile içi şiddet bürolarının yaygınlaştırılmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

D- ÖNLEME UYGULAMALARINA İLİŞKİN TESPİT VE ÖNERİLER

TESPİT VE ÖNERİ 28- Kadına ve çocuğa yönelik şiddetin “önlenmesi” konusunda uzun dönemli bakış açısı ile birincil önlemeyi öne çıkaran bir yaklaşımı/bakış açısını yansıtan sistemik çalışmaların bulunmadığı, ikinci ve üçüncü düzeydeki önleme çalışmalarının ise istenen seviyede etkili olamadığı, bu durumun şiddetle mücadelede kalıcı ve etkili sonuçlar alınmasını engellediği anlaşılmaktadır.

Şiddetin “önlenmesi” kapsamında Aile ve Sosyal Politikalar, Milli Eğitim, Sağlık, Gençlik ve Spor, Çalışma ve Sosyal Güvenlik, Adalet Bakanlıkları ile Diyanet İşleri Başkanlığı, yerel yönetimler, medya ve sivil toplum kuruluşları tarafından gerçekleştirilmesi gereken önleme çalışmaları, birincil önleme, ikincil önleme ve üçüncül önleme olmak üzere üç düzeyi de içerecek şekilde ele alınmalı ve hiçbir safhası ihmal edilmemelidir. Konunun muhatabı olan tüm taraflarla birlikte ortak gayret ve eşgüdüm içerisinde çalışma sağlanmalı, kadına ve çocuğa yönelik şiddetle mücadeleyi sadece Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının görevi olarak kabul eden anlayıştan uzaklaşılmalı, ilgili tüm tarafların konuyu benimsemeleri sağlanmalıdır.

TESPİT VE ÖNERİ 29- Kadına ve çocuğa yönelik şiddetin önlenmesi, vakalara müdahale edilmesi ve uzun vadede toplumun şiddetten arındırılması için faaliyet yürüten sosyal destek merkezlerinin hizmetlerine erişimde, hizmetlerin faydalanıcıların ihtiyaçlarına cevap vermesinde ve kalitesinde sorunlar yaşandığı görülmektedir. Sosyal destek merkezleri ihtiyaç duyanların kolayca ulaşabilecekleri seviyede yerel öncelikler dikkate alınmak suretiyle yaygınlaştırılmalıdır. Esas olanın bireylerin mağdur olmadan önce normal ortamlarında ve gündüzlü sosyal hizmet kuruluşlarında desteklenmeleri olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

Kentleşme; komşuluk, akrabalık, hemşerilik gibi geleneksel sosyal kontrol ve destek mekanizmaları ile ilişki kalıplarının kırılmasına ve birey odaklı yaşamın ön plana çıkmasına neden olmuştur. İfade edilen geleneksel sosyal yapı ve bu yapının sağladığı koruma ve destek, bireyler arası sorunların çözülmesinde de önemli bir rol üstlenmekte iken; bu sosyal koruma ve destek mekanizmasının zayıflaması muhtelif sosyal sorunları beraberinde getirmiş veya artırmıştır.

Bu nedenle geleneksel toplumsal destek mekanizmalarının zayıflamasından doğan boşluk merkezi ve yerel kamu kurumları ile sivil toplum eliyle yürütülecek sosyal hizmetlerle doldurulmalıdır. Uzun vadede toplumsal yapıyı ve bireyleri güçlendirerek şiddetin önlenmesine katkı sağlamak üzere; sosyal hizmetlerin çeşitliliği ve bu hizmetlere erişimi artıracak Sosyal Hizmet Merkezleri, Aile Danışma Merkezleri, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Merkezleri gibi sosyal destek merkezleri güçlendirilmelidir.

TESPİT VE ÖNERİ 30- Kadına yönelik şiddetin sonlandırılması adına gerçekleştirilen tüm gayretlere rağmen, erkeklerin sürece dahil edilmemesi/olmaması arzulanan sonuçlara ulaşılmasını geciktirmektedir.

Bu nedenle siyasetçiler, yöneticiler, akademisyenler, yazarlar, sanatçılar, sporcular, kanaat önderleri ve din adamları gibi toplumda kabul gören/saygı duyulan/öne çıkan kişiler ile baba, eş, ağabeyler olarak tüm erkeklerin kadına yönelik şiddetle ilgili sorumluluk bilinciyle hareket ederek mücadeleye destek olmaları, söylem düzeyinde ve rol model olarak şiddete karşı çıkmaları hususlarında farkındalıklarının artırılmasına ve toplumda zihniyet dönüşümünün sağlanmasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

TESPİT VE ÖNERİ 31- Birçok durumda eşlerin sağlıklı evlilikler kuramamalarının aile içi şiddetin en önemli nedenlerinden birisini oluşturduğu göz önüne alındığında, ülkemizde evlilik öncesi eğitimlerin ve evlilik danışmanlığı hizmetlerinin yeterli olmadığı, bu husustaki farkındalıkların yetersiz kaldığı değerlendirilmektedir.

Kadına ve çocuğa yönelik şiddet kapsamında önemli bir risk faktörü olarak değerlendirilen “sağlıksız başlayan evlilikler”in önlenmesini teminen; evlilik öncesi bireylere yönelik “eş seçimi ve evlilik” konulu eğitimler düzenlenmesi, evlilik öncesi eğitimin yaygın, etkili ve erişilebilir hale getirilmesi, evlilik öncesi eğitimler ve aile konferansları gibi faaliyetlerin hedef kitlesi, içerik ve yaygınlık açısından zenginleştirilmesi, evli çiftlere de aile içi iletişim ve uyum eğitimi verilmesi, söz konusu eğitim hizmetlerinin yaygın, erişilebilir ve etkin bir şekilde sağlanması önerilmektedir.

TESPİT VE ÖNERİ 32- Boşanma sürecinin sağlıklı yürütülememesi, boşanma sırasında ve sonrasında tüm taraflar (kadın, erkek ve çocukları) için şiddet riskini yükseltmektedir. Çekişmeli (taraflar arasında anlaşma olmayan) boşanmalarda sürecin çok uzun olması ve bu süreçte özellikle eşlerin boşanmaya verdikleri duygusal tepkiler öldürmeye varan şiddet olayları yaşanmasına neden olabilmekte; çocukların velayeti, nafaka, mal paylaşımı gibi hususlardaki yasal düzenleme ve uygulamalarda yaşanan sorunlar da şiddet eylemlerinde tetikleyici rol oynayabilmektedir.

Bu süreçteki şiddet riskini/olumsuzlukları azaltmak amacıyla; boşanma aşamasına gelinmeden önce sorunların tespiti ve telafisine yönelik aile danışmanlığı hizmetleri kolay erişilebilir hale getirilmeli, boşanma süreci içerisinde tarafların birbiri ile mümkün olduğunca az karşı karşıya geleceği bir yaklaşım geliştirilmeli, boşanma sonrası sosyal hizmet birimlerince ebeveynlerin birbirleri ve çocukları ile sağlıklı iletişimlerini sürdürmelerine yönelik çalışmalar yapılmalı, boşanma sürecinde ve sonrasında tarafların kontrolünde ve gönüllülük esasına göre yürütülecek bir “boşanma arabuluculuğu” sistemi geliştirilmelidir.

Ayrıca, boşanma neticesinde çocuğun fiziksel ve ruh sağlığını geliştirecek, her iki ebeveynin de anne ve babalık görevlerini sağlıklı ve devamlı olarak yerine getirebilecekleri ortamı sağlayacak ve çocukla görüşme sorunları ile ilgili boşanma sonrası husumet duygularının artması nedeniyle oluşabilecek şiddet vakalarının azaltılmasına destek olabilecek, “ortak velayet” uygulamasının yetkili kamu kurumları başta olmak üzere hukukçular, akademisyenler ve diğer ilgili taraflarca tartışılmasının uygun olacağı değerlendirilmektedir.

TESPİT VE ÖNERİ 33- Çocuklara karşı uygulanan şiddet geleneksel formatlara ek olarak dijital dünyada da (cep telefonu, internet, sosyal medya ve bilgisayar oyunları) yaygınlaşmaya ve geniş kitleleri etkilemeye başlamış; siber zorbalık önemli şiddet vasıtalarından biri haline gelmiştir.

Bu nedenle, evlerde ve okullarda başlatılan “güvenli internet” uygulaması yaygınlaştırılmalı ve bu konuda kamuoyunun bilinç düzeyini arttıracak medya çalışmaları (kamu spotları vb.) yapılmalıdır. Çocuklar, aileler ve eğitimciler internetin nasıl kullanılacağı, ne türden kişisel bilgilerin ve görüntülerin internette genel kullanıma açık sosyal paylaşım sitelerinde paylaşılacağı, internet üzerinden diğer bireylerle (özellikle yabancılarla) ne derecede irtibat kurulabileceği ve iletişim sağlanması gerektiği gibi kendilerini istismar mağduru yapabilecek riskli davranışlara karşı bilgilendirilmelidir.

Öte yandan, cep telefonu kullanımının belirli bir yaş altındaki çocuklar için uygun olmadığı hususunda kamuoyu bilinçlendirilmeli, cep telefonu kullanabilecek yaşta çocuklar için ise internet kullanımına benzer bir yaklaşımla bilinçli kullanım, güvenli iletişim gibi konularda bilgi verilmelidir.

TESPİT VE ÖNERİ 34- “Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleri ile Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirler” konulu 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi, kadına ve çocuğa yönelik şiddet konusunda kamu kurum ve kuruluşlarında farkındalık ve duyarlılık oluşturma noktasında önemli katkı sağlamış ve temel düzenlemelerin yapılmasına dayanak teşkil etmiş olmakla birlikte söz konusu Genelge’de kadına ve çocuğa yönelik şiddetle mücadele kapsamında ifade edilmiş olan hususlardan birçoğunun işbu araştırma ve inceleme sonucunda ortaya konulan tespit ve önerilerde de halen yer alması, geçen süre zarfında bu konudaki eksikliklerin giderilmesi noktasında yeteri kadar mesafe kaydedilemediğini göstermektedir.

Kadına ve çocuğa yönelik şiddet konusundaki düzenlemelerden istenen sonuçların alınabilmesi için sorumlu olan kurumların belirlenmesine paralel olarak hizmetlerin hangi zaman aralıklarında yerine getirilmesi ve yürütülen çalışmaların etki analizlerinin yapılması gerektiği ile bütçe ve kaynak ihtiyacının ne şekilde karşılanacağını belirtilmesinin, politika oluşturulmasında gerekli verilerin toplanmasını sağlayacak tedbirlerin alınmasının ve sorumlu ve işbirliği yapması gereken kurumların yükümlülüklerinin net olarak belirlenmesinin ve başarı göstergeleri belirlenerek uygulamanın titizlikle takip edilmesinin uygun olacağı değerlendirilmektedir.

E- KORUMA UYGULAMALARINA İLİŞKİN TESPİT VE ÖNERİLER

TESPİT VE ÖNERİ 35- Herhangi bir durum/risk analizi yapılmaksızın, mevzuatta sayılan tüm tedbir kararlarının listelenmesi suretiyle verilen tedbir kararlarının yerindeliği ve sonuçları itibariyle etkinliği, tedbir uygulamalarında önemli bir zafiyet alanı olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu nedenle, şiddetin önlenmesi için uygulanan koruyucu ve önleyici tedbir kararlarının verilmesi süreci iki aşamalı hale getirilmeli, konunun aciliyeti gereği idari veya adli mercilerce verilecek kısa süreli tedbir kararlarını müteakiben sosyal çalışmacılarca inceleme yapılmalı, inceleme kapsamındaki durum/risk analizlerinden çıkacak sonuca göre orantılı ve en uygun tedbir kararlarının uygulanması sağlanmalıdır.

Böylece, aşırı ve duruma uygun olmayan tedbir kararlarının yarattığı daha ağır şiddet türlerinin önüne geçilmesi mümkün olabilecektir. Örneğin, kamuoyuna yansıyan ve öldürme ile sonuçlanan bazı şiddet olaylarında da açıkça görüldüğü üzere; danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinden yararlanmak suretiyle şiddet failinin rehabilitasyonu şeklinde verilebilecek bir tedbir kararı yerine, evden uzaklaştırma şeklinde verilecek tedbir kararları şiddeti artıran bir faktör haline gelebilmektedir.

TESPİT VE ÖNERİ 36- Çocuk Koruma Kanunu çerçevesinde çocukların korunmasına yönelik öngörülen koruyucu ve destekleyici tedbirler, yaygın ve etkili biçimde kullanılamamaktadır.

Bu kapsamda verilen tedbir kararlarında; koruyucu ve destekleyici tedbirler ile güvenlik tedbirleri ayrımı açıkça belirtilmeli ve tedbirlerle ulaşılmaya hedeflenen hususlar açıkça ve ayrıntılı olarak yazılmalıdır.

Öte yandan, hâkimin verdiği tedbir kararının yerine getirilmesinde ailenin işbirliği yapmaması halinde yaptırıma tabi tutulmasına yönelik hukuki düzenlemeler yapılmasının ve ülke genelinde alınan tedbir kararlarının takip edilmesini sağlayacak bir kayıt sisteminin kurulmasının yararlı olacağı düşünülmektedir. Ayrıca, bakım tedbirlerinde velayet ilişkisine dair hususların açıklığa kavuşturulması gerekmektedir.

TESPİT VE ÖNERİ 37- 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 5. maddesine göre verilen eğitim tedbiri kararları etkin biçimde uygulanamamaktadır. Bu kararların etkin ve verimli biçimde uygulanabilmesi için;

- Haklarında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilen çocukların, örgün eğitime ve mesleki eğitime devam etmelerini sağlayacak bir eğitim programı oluşturulmalı,

- Bu konuda tedbirlerin uygulanmasından sorumlu kuruluşlar bilgilendirilmeli,

- Eğitim tedbiri bir rehabilitasyon programının parçası olarak değerlendirilmeli ve çocuğu olumsuz etkileyen tüm unsurların ele alınması sağlanmalı,

- Eğitim tedbirinin uygulama usul ve esasları konusunda açık hükümler içeren düzenlemeler yapılarak tedbir kararlarının nasıl uygulanacağı, uygulamacıların görev, yetki ve

sorumlulukları, Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinde ve okullarda görev yapan rehber öğretmenlerin okul idareleri ile ilişkileri net biçimde belirlenmelidir.

TESPİT VE ÖNERİ 38- Kadına ve çocuğa yönelik şiddet vakalarında hükmedilen bazı sağlık tedbirlerinin uygulanmasında ülkenin mevcut fiziksel kapasitesinden kaynaklanan yetersizlikler (özellikle ruh sağlığı, madde bağımlılığı ve cinsel suç mağdurları için yeterli tedavi kurumu olmaması, klinik psikolog ve psikiyatr sayısının azlığı, mevcut hizmetlerin pahalı olması nedeniyle ulaşılabilirliğinin zorluğu vb.) yaşandığı görülmüştür.

Söz konusu sorunların çözümünün ancak mezkur alanlardaki kapasitelerin zaman içerisinde geliştirilmesi ile sağlanabileceği değerlendirilmiştir. Ancak, bahsi geçen hususların özelliği ve ehemmiyeti dikkate alınarak kaynak planlamalarında bu alanlara öncelik verilmesinin uygun olacağı düşünülmektedir.

TESPİT VE ÖNERİ 39- Korunmaya muhtaç çocukların sorumluluk duygularının geliştirilmesi ve hayata hazırlanmalarının sağlanması adına çocuk yuvası ve yetiştirme yurdu gibi koğuş tipi toplu bakım uygulamaları yanında “koruyucu aile” gibi aile odaklı bakım modellerine ağırlık verilmesi son derece olumlu bir gelişme olarak kaydedilmiştir.

Bu kapsamda, “koruyucu aile” uygulamasının sürekliliğinin sağlanması ve kalitesinin artırılması amacıyla; koruyucu ailelerin belirlenmesinde titiz bir yaklaşım sergilenmeli, ailelerin eğitilmesi ve rehberlik ve danışma faaliyetleri ile sürekli biçimde desteklenmesi sağlanmalıdır. Ayrıca, uygulamalar izlenmek ve iyi uygulama örnekleri dikkate alınmak suretiyle sistem sürekli olarak geliştirilmelidir.

TESPİT VE ÖNERİ 40- Kurum bakımının olumsuz etkilerinin tespit edilmesi ve çözüme dönük yeni modeller geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması yönündeki çabalar kapsamında aile odaklı ve aileye en yakın bakım modellerine öncelik verilmesi ve oluşturulan hizmet dönüşüm planı çerçevesinde “çocuk evlerinin” sayısının artırılması, yerinde bir uygulama olarak değerlendirilmektedir.

Toplum ile iç içe ve çoğunlukla bir apartmanın katlarından birinde yer alan ve diğer apartman sakinleri ile birlikte yaşamaya ve sosyalleşmeye imkan sağlayan “çocuk evleri” ile bir site içerisinde müstakil binalardan oluşan ve toplumdaki soyutlanmış biçimde günlük faaliyetlerin ve ihtiyaçların karşılanmasının toplu bakım modelinde olduğu gibi sürdürüldüğü “sevgi evleri” karşılaştırıldığında; sosyalleşme ve aile ortamı sağlama gibi hususlarda beklenen faydayı sağlamadığı ve çok daha maliyetli bir bakım modeli olduğu ifade edilen sevgi evleri modelinden zaman içerisinde vazgeçilerek çocuk evlerini yaygınlaştırma çalışmalarına öncelik verilmelidir.

TESPİT VE ÖNERİ 41- Mağdur kadınların ilk kabul birimi ve/veya kadın konukevlerinden ayrılmalarından sonraki süreçte yaşayabilecekleri ikincil mağduriyetlerin zamanında önlenmesi ve desteklenmeleri adına izlenmeleri ile ilgili herhangi bir mekanizma bulunmamaktadır.

Mağdur kadınları bu süreçte düzenli olarak izlemeye ve ihtiyaçlarını tespit ederek yeni mağduriyetler yaşamalarını önleyici tedbirler almaya yardımcı olacak bir kayıt, takip ve izleme sistemi oluşturulmalıdır.

TESPİT VE ÖNERİ 42- Çocukların reşit olması ya da ailelerine teslim edilmesi gibi sebeplerle bakım kuruluşlarından ayrılmalarından sonra gerçekleştirilen bir takip/izleme mekanizması bulunmamakta, bu durum çocuk koruma ve bakım hizmetlerinin etkinliğini azaltmaktadır.

Bu nedenle gerek Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı gerekse yerel yönetimlere ve özel hukuk gerçek ve tüzel kişilerine bağlı bakım kuruluşlarında kalan bütün çocukların (reşit veya reşit olmadan aileye teslim edilen) kuruluştan ayrıldıktan sonra takiplerini sağlayacak etkin ve verimli bir izleme sistemi Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından oluşturulmalıdır.

TESPİT VE ÖNERİ 43- Kayıp çocuk vakalarının adli merciler tarafından zaman zaman “adli” değil “idari” bir konu olarak değerlendirilmesinin sorun teşkil ettiği görülmektedir.

Sosyal hizmet kuruluşlarından izinsiz ayrılan çocuklar da dâhil olmak üzere her kayıp çocuk müracaatı, çocuğun mağdur olabileceği dikkate alınmak suretiyle “adli vaka” olarak kabul edilmeli ve adli soruşturma usulleri uygulanmalıdır.

TESPİT VE ÖNERİ 44- Şiddet mağduru kadın ve çocukların durumunun tespiti ve mağduriyetin telafisinde etkili olan sosyal inceleme süreci ve sonrasında hazırlanan sosyal inceleme raporları yetersiz kalabilmekte ve kendisinden beklenen faydayı sağlayamamaktadır.

Sosyal inceleme raporlarında standardı sağlayacak ikincil mevzuat düzenlemeleri yapılmalı ve adli teşkilat içerisinde görev yapan sosyal çalışmacıların görev, yetki, sorumluluk ve çalışma usulleri belirlenmelidir.

TESPİT VE ÖNERİ 45- Koruma ve destek hizmetlerinde, “mağdurların ihtiyaçlarını karşılamada tek bir hizmet biçiminin yeterli olamayacağı yaklaşımı”nı dikkate alan ihtisaslaşmış konukevleri, psikolojik destek, mağdur kadınlara özel meslek edindirme programları, güvenlik planları gibi “farklılaştırılmış” mekanizmaların yeterli düzeyde olmadığı görülmektedir.

Koruma ve destek hizmetleri kapsamında şiddet mağduru kadınların sosyal durumu, kısıtlılıkları, beklentileri ve kabiliyetleri gibi özel durumlarını dikkate alan hizmet modelleri geliştirilmelidir.

TESPİT VE ÖNERİ 46- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından çocuğun bakımını ve sağlıklı gelişimini teminen aileye aynı nakdi yardım yapılması, yerinde ve sürdürülmesi gereken bir uygulama olarak görülmekle birlikte; Bakanlığın taşra teşkilatındaki uzman personel sayısının yetersiz olması nedeniyle, aile yanında bakım kapsamında ailedeki ilişkileri, çocuklara yaklaşım biçimlerini, iletişim becerilerini değiştirmeye/geliştirmeye yönelik aile ile mesleki çalışmalar yeteri kadar yapılamamaktadır.

Söz konusu hizmetin etkinliğinin artırılabilmesi için öncelikle kurum bakımında bulunan çocukların ailelerine döndürülme sürecine psikolojik ve sosyal açıdan hazırlanmaları sağlanmalı; ailelere sadece maddi destek verilmesi ile yetinilmemeli; davranışsal, duygusal ve sosyal sorunları çözümlene ve tam bir iyilik hali sağlanana kadar mesleki çalışma yapılmaya devam edilmeli; aile ile yürütülen mesleki çalışmalar belli periyodlarla yapılmalı ve bu süreçte aile ile çocuğun durumu izlenmeli; sosyal yardımdan yararlanan ailelere aile eğitimlerine katılmaları konusunda zorunluluk getirilmeli; Bakanlık taşra teşkilatındaki uzman personel sayısı artırılarak aile ile mesleki çalışma yöntem ve teknikleri konusunda gelişmeleri sağlanmalı; "aileye aile içinde yardım" çalışmaları yaygınlaştırılarak kurumsal hale getirilmelidir.

TESPİT VE ÖNERİ 47- Kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele kapsamında hayata geçirilen destek programlarında failerin rehabilitasyonunu da sağlamaya yönelik mevzuat düzenlemesi yapılmış olmakla birlikte uygulamada gerekli adımlar yeterli düzeyde atılamamıştır.

Toplum sağlığı ve güvenliğinin sağlanması açısından faile yönelik hizmetler de sosyal devletin bir görevi olarak önem arz etmekte olup şiddetin sona erdirilmesi ve mükerrer şiddet olaylarının önlenmesi için failere yönelik rehabilitasyon programlarının uygulanmasını sağlayacak kurumsallaştırılmış hizmet modellerinin oluşturulması gerekmektedir.

Yukarıda özetlenen ve ayrıntıları Raporun Altıncı Bölümünde yer alan tespit, değerlendirme ve önerilerin gereğinin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından yapılmasının, diğerk Bakanlık, kurum, kuruluş ve tarafları ilgilendiren hususların da anılan Bakanlıkça koordinatör olarak izlenmesinin/sonuçlandırılmasının temini maksadıyla işbu Raporun Devlet Denetleme Kurulu Kurulması Hakkında Kanun'un 6. maddesi uyarınca Başbakanlığa gönderilmesi gerektiğii sonuç ve kanaatine varılmıştır.

Saygılarımızla arz ederiz. 30.05.2013

Cemal BOYALI

Başkan

Faik CECELİ

Üye

Mehmet İLHAN

Üye

Mehmet Ali ÖZKILINÇ

Üye

Metin ARSLANBAŞ

Üye

Hasan AYKIN

Üye

Abdülkadir DERE

Üye

Abdurrahman ÖZÇELİK

Üye

KAYNAKÇA

ABD Ulusal Mağdur Anketi 2010 Raporu (2011). Erişim Adresi: <http://bjs.ojp.usdoj.gov/content/pub/pdf/cv10.pdf>

Adli İstatistikler (2010). Ceza Mahkemelerinde Açılan Davalarda Yargılanan Çocukların Dağılımı (2001-2010). Adalet Bakanlığı, Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü, Ankara.

Agacinski, S. (1998). Cinsiyetler Siyaseti. (İ. Yerguz, Çev.) Ankara: Dost Kitabevi.

Akar, T.; Aksakal, F. N.; Demirel, B.; Durukan, E. ve Özkan, S. (2010). The Prevalence of Domestic Violence Against Women Among a Group Woman: Ankara, Turkey: Domestic Violence Against Women in Ankara. *J Fam Viol*, 25, 449-460.

Akın, A. (2008). Kadının Statüsü ve Sağlığı İle İlgili Gerçekler. KSGM, Ankara.

Aktaş, A.M., 2006. Aile içi şiddet: Kadının ve Çocuğun Korunması. Elma Yayınevi

Akyüz, A.; Şahiner, G. ve Bakir, B. (2008). Marital Violence: Is it a Factor Affecting the Reproductive Health Status of Women? *J Fam Viol*, 23, 437-445

Altınay, A. ve Arat, Y.(2007). Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet. İstanbul. Erişim adresi: <http://research.sabanciuniv.edu/7029/1/TurkiyedeKadinaYonelikSiddet.pdf>

Amargi (2008). Kadına Yönelik Şiddet: Nedenleri, Sonuçları. Erişim adresi: <http://www.amargi.org.tr/?q=node/156>

American Bar Association-ABA (2012). Part 1, The History of Juvenile Justice, ABA Halk Eğitim Birimi. Erişim adresi: [http://www.americanbar.org/content/dam/aba/migrated/publiced/features/DY\]part1.authcheckdam.pdf](http://www.americanbar.org/content/dam/aba/migrated/publiced/features/DY]part1.authcheckdam.pdf)

Aşıcıoğlu, F. (2003): “Adli Amaçlı Ulusal DNA Veri Bankasının Kurulması ve Bu Konudaki Uluslararası Yaklaşımlar” *Adli Tıp Dergisi*, Cilt 17, Sayı: 3-4, Yıl: 2003

Bailey, J.E. ve ark. (1997). Risk factors for violent death of women in the home. *Archives of Internal Medicine*, 157,777-782.

Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu (1995). Aile İçi Şiddetin Sebep ve Sonuçları. Bizim Büro Basımevi, Ankara.

Bingölçe, F. (2010). Süper Kadın Süper Zor: Türkiye’de Kadına Yönelik Ekonomik Şiddet. Altüst Yayınevi, Ankara.

Birleşmiş Milletler (2009). Genel Sekreterlik Kadına Karşı Şiddeti Önleme Kampanyası. UN Department of Public Information, DPI/2546A.

Birleşmiş Milletler (2009).Expert Group Meeting on good practices in legislation to address harmful practices against women. Erişim adresi:

http://www.un.org/womenwatch/daw/egm/vaw_legislation_2009/Expert%20Paper%20EGMGPLHP%20Cheryl%20Thomas%20revised_.pdf

Birleşmiş Milletler (2010). The World’s Women: Trends and Statistics. Erişim Adresi: http://www.uncjin.org/Documents/Conventions/dcatoc/final_documents_2/convention_%20tr aff_eng.pdf

Birleşmiş Milletler(2008). Birleşmiş Milletler Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi Bildirgesi. Erişim adresi: <http://bmkadinhaklari.org/unjp/web/gozlem.aspx?sayfaNo=31>

Block, C. R. (2000). The Chicago women's health risk study. Risk of serious injury or death in intimate violence: A collaborative research project. Final Report to the National Institute of Justice. Erişim adresi:<http://www.icjia.state.il.us/public/pdf/cwhrs/cwhrs.pdf>

Block, C. R., & Christakos, A. (1995). Intimate partner homicide in Chicago over 29 years. *Crime & Delinquency*, 41, 496 – 526.

Bozbeyoğlu, A.C.; E. Koyuncu; A. U. Sezgin; F. Kardam; A. Sungur (2009). Türkiye’de Ensest Sorununu Anlamak. UNFPA: Ankara.

Büker, H. (2007). Transporting Women Sex Workers from Nigeria to Europe. *Crime & Justice International*, 23, September-October, 4-12.

Büker, H. (2012). *Fraudulent Forensic Evidence: Malpractice in Crime Laboratories*. LFB Scholarly Publishing: El Paso, TX.

Büker, H. (2012). Kadın Mağdurlar. Dolu, O. ve Büker, H. (Ed.) *Viktimoloji: Mağdur Bilimi içinde*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Campanelli, G., & Gilson, T. (2002). Murder-suicide in New Hampshire, 1995-2000. *American Journal of Forensic Medicine & Pathology*, 23, 248-251.

Chodorow, N. (1978). *The Reproduction of Mothering: Psychoanalysis and the Sociology of Gender*. Berkeley: University of California Press.

Colapinto J. (2000). *As nature made him: the boy who was raised as a girl*. New York: Harper Collins; 2000.

Connell, R.W. (1995). *Masculinities*. Cambridge: Polity Press.

Connell, R.W. (2002). *Gender*. Cambridge: Polity Press.

Connell, R.W. (2003). *The Role of Men and Boys in Achieving Gender Equality*. Erişim tarihi: 29.07.2008, Erişim adresi:

<http://www.un.org/womenwatch/daw/egm/menboys2003/Connell-bp.pdf>.

Council of Europe. (2004). *Gender Mainstreaming*. Strasbourg: Council of Europe Press.

Council of Europe. (2006). *Combating violence against women: Stocktaking study on the measures and actions taken in Council of Europe Member States*, Strasbourg.

Craig, L.A., K.D. Browne ve I. Stringer (2004). Comparing Sex Offender Risk Assessment Measures on a UK Sample. *Int J Offender Ther Comp Criminol*, 48: 7.

Crowell, N. A. ve Burgess, A.W. (1996). *Understanding violence against women*. Washington, DC, National Academy Press.

Cüceloğlu, Doğan.(2002) *İletişim Donanımları*. Remzi Kitabevi. İstanbul.

Çabuk K. N. (nd). *Şiddetin Sosyal Dinamikleri: Yoksulluk, İşsizlik ve Göç*. Erişim adresi: e-kutuphane.egitimsen.org.tr/pdf/1588.pdf.

DeFries, J.C., McGuffin, P., McClearn, G.E., Plomin, R. (2000) *Behavioral Genetics 4th Ed*. W H Freeman & Co.

Demirbilek, S. (1998). “Türkiye’de Korunmaya Muhtaç Çocuklar Sorunu”, Metin Kutsal’a Armağan, Mavi Ofset, s.615-628.

Diamond, M ve Sigmundson, H.K. (1997). Sex reassignment at birth: long term review and clinical implications. *Arch Pediatr Adolesc Med*; 1: 298-304.

Dobash, R.E., and R. Dobash. (1999). *Changing violent men*. Sage Publications.

Dolu, o. & Büker, H. (2009). Caydırıcılığın sınırları: Caydırıcılık eksenli suç önleme ve mücadele politikalarına eleştirel bir yaklaşım. *Polis Bilimleri Dergisi*, 11, 1-22.

Dolu, O. ve Büker, H. (2012). Suçun Mağdur Üzerindeki Etkileri. Dolu, O. ve Büker, H. (Ed.) *Viktimoloji: Mağdur Bilimi içinde*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları

Dolu, O. ve Büker, H. (Ed.). (2012). *Viktimoloji: Mağdur Bilimi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Dolu, O., Büker, H. & Uludağ, S. (2012) Türk Ceza Adalet Sisteminin Caydırıcılık Kapasitesine İlişkin Eleştirel Bir Değerlendirme. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*,1, 69-106.

Dökmen, Üstün.(2002) *Varolmak, Gelişmek, Uzlaşmak*. Sistem Yay., İstanbul.

Dönmezer, S. ve Erman, S.(1997). *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, Genel Kısım, III Cilt*, İstanbul, s. 1-2

DSÖ (2002). *Gender and Reproductive Rights: Working Definitions*. Erişim adresi: http://www.who.int/reproductive-health/gender/sexual_health.html#1

Dugan, L., Nagin, D. S., & Rosenfeld, R. (1999). Explaining the decline in intimate partner homicide: The effects of changing domesticity, women's status, and domestic violence resources. *Homicide Studies*, 3, 187 – 214.

Dugan, L., Nagin, D. S., & Rosenfeld, R. (2003). Exposure reduction or retaliation? The effects of domestic violence resources on intimate-partner homicide. *Law & Society Review*, 37, 169 – 198.

Eagly, A. H. (1987). *Sex Differences in Social Behavior: A Social Role Interpretation*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.

Eby, K. (1995). Health effects of experiences of sexual violence for women with abusive partners. *Health Care for Women International*, 16:563–576.

Ekodialog (2012). *Demokrasimiz için Çağdaş Bir Yapı; Ombudsman*. Erişim adresi: <http://www.ekodialog.com/Makaleler/ombudsman-nedir-ombudsmanlik.html>

Erdoğan, A.ve, O.Bayram (2009). Sığınma evinde yaşayan bir grup kadının şiddet deneyimleri ve baş etme yaklaşımları: Niteliksel bir çalışma. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, Erişim adresi: : <http://www.insanbilimleri.com>

Erdoğan, S., Aktaş, A., Onat Bayram, G. (2009). Sığınma evinde yaşayan bir grup kadının Şiddet deneyimleri ve baş etme yaklaşımları: Niteliksel bir çalışma. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6.

Erkan, Gönül.(1995) *Korunmaya Muhtaç Çocuklar: Çocuk Yuvalarında Bir Araştırma*. SHÇEK Yay., Ankara.

Erten, Y. ; Ardalı, C. (1996) *Saldırganlık, Şiddet ve Terörün Psikososyal Yapıları*, Cogito, Sayı 6-7, Kış-Bahar: 143-164.

Eryılmaz, B.M.; Güleç, D.B.; Büker, H. (2012). *Tehdit Altında Olan İncinebilir Gruplar ve Özellikle Kadınların Korunması*. İçişleri Bakanlığı Yayınları (No: 703): Ankara.

Esplen, E. (2006). *Engaging Men in Gender Equality: Positive Strategies and Approaches*. Mart 2009, <http://community.eldis.org/.59c0a2c0/BB15Masculinities.pdf>.

Fendoğlu, H.T. (2010). *Kamu Denetçiliği (Ombudsmanlık)*. Erişim adresi: <http://www.sde.org.tr/userfiles/file/Ombudsman.pdf>

Flood, M. (2009). *Men's Role in Achieving Gender Justice*. Nisan 2009, <http://www.xyonline.net/content/men%E2%80%99s-roles-achievinggender-justice>.

Frauenberatungsstelle Women's Advice Centre (nd); Erişim adresi: www.frauenhausdortmund.de

Gauthier, D. K., & Bankston, W. B. (2004). "Who kills whom" revisited: Sociological study of variation in the sex ratio of spouse killings. *Homicide Studies*, 8, 96 – 122.

Ghabrial F. ve Girgis, S.M. (1962). Reorientation of sex: report of two cases. *Int J Fertil.* 7(3): 249-58.

Gilbert, L. (1996). Urban violence and health: South Africa 1995. *Social Science And Medicine*, 43, 873- 886.

Gondolf, E. (2003). Questioning the Broward experiment. *Domestic Violence Report*.

Göregenli, M. (2004). Şiddet, kötü muameleye ve işkenceye ilişkin değerlendirmeler tutumlar ve deneyimler. İzmir Barosu Yayınları, İzmir.

Gül, İ.I. ve Karan U. (2011). Ayrımcılık Yasağı Kavram, Hukuk, İzleme ve Belgeleme. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Güler, N., Tel, H. ve Tuncay, F. Ö., (2005). Kadının aile içinde yaşanan şiddete bakışı. *C.Ü. Tıp Fakültesi Dergisi*, 27, 51-56.

Halwani, S; Krupp, D.B. (2004). The Genetic Defense: The Impact of Genetics on the Concept of Criminal Responsibility. *Health Law Journal* , 12, 35-70.

Hanson, R.K. (2000). Risk assessment. *Association for the Treatment of Sexual Abusers*

Hanson, R.K., Gordon, A., Harris, A.J.R, Marques, J.K., Murphy, W., Quinsey, V.L. & Seto, M.C. (2002). First report of the collaborative outcome data project on the effectiveness of psychological treatment for sex offenders. *Sexual Abuse: A Journal of Research and Treatment*, 14, 169-194.

Hearn, J. (2001). Men and Gender Equality: Resistance, responsility and reaching out. Erişim: Şubat 2009, <http://www.xyonline.net/content/menand-gender-equality-resistance-responsibilities-and-reaching-out-0>

Hıdıroğlu, S., Topuzoğlu, A., Ay, P. ve Karavuş, M. (2006). Kadın ve çocuklara karşı fiziksel şiddeti etkileyen faktörlerin değerlendirilmesi: İstanbul'da sağlık ocağı tabanlı bir çalışma. *New/Yeni Symposium Journal*, 44, 196-202.

Hilal, A. ve Çekin N. (nd). Şiddet. Erişim adresi: http://cukurovatip.cu.edu.tr/adlitip/index_dosyalar/Page1814.htm

Holland, P., Kevin, M.G., (2004) "Historical, Developmental, and Behavioral Factors Associated with Foster Care Challenges." *Child And Adolescent Social Work Journal*.

International Center for Research on Women (ICWR). (2007). Engaging Men & Boys to Promote Gender Equality Pays Off. Erişim tarihi: Aralık 2009, Erişim adresi <http://www.icrw.org/html/workinaction/menandboys-conference.htm>.

İl, Sunay.(2000) "Bir Sosyal Hizmet Uygulaması Olarak Hayat Hikayesi Oluşturma Çalışması" *Sosyal Hizmetler Dergisi*. SHÇEK Yay., Ankara.

JURISTAT. (1998). Homicide in Canada. Ottawa, Statistics Canada.

Karataş, K. (2008). "Türkiye'de Çocuk Koruma Sistemi ve Koruyucu Aile Uygulamaları Üzerine Bir Değerlendirme", *Koruyucu Aile, Evlat Edinme Hizmetleri ve Ruh Sağlığı*, Prof. Dr. Mualla Öztürk Anısına XX. Sempozyum Sunumları, 15-16 Şubat 2007, (Ed.: Neşe Erol), Ankara: Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Yayınları.

Kardam, F. (2005). Türkiye'deki Namus Cinayetlerinin Dinamikleri: Eylem Programı İçin Öneriler Sonuç Raporu. Erişim Adresi: www.undp.org.tr/traboutusdocuments/namuscinayetleri.pdf

Kocacık, F. ve Çağlayandereli, M. (2009). Ailede kadına yönelik şiddet: Denizli ili örneği . *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6, 24-44.

Kocacik, F.; Dogan, O. (2006). Domestic Violence against Women in Sivas, Turkey: Survey Study Aim To determine the self-reported prevalence of domestic violence and associated risk factors in the Sivas province of Turkey. *Croat Med J.*, 47, 742-9.

Koçyıldırım, Gökten (2010). Sosyal Hizmet Bakış Açısıyla Çocuk Teslimine ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair İlamların İcrası Uygulamaları. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

Koss, MP ve ark. (1994). No Safe Haven: Male Violence Against Women At Home, At Work, and in The Community. Washington, DC, American Psychological Association.

Krieger, N. (2003). Genders, sexes, and health: what are the connections—and why does it matter? *International Journal of Epidemiology*, 32, 652–657

Krug EG, Dahlberg LL, Mercy JA, Zwi AB, Lozano R. (2002). World Report On Violence and Health. Geneva: World Health Organization.

KSGM (2009).Türkiye’de Kadına Yönelik Aile içi Şiddet Araştırması: Ana Rapor. Erişim adresi:

http://www.kadininstatusu.gov.tr/upload/mce/eski_site/tdvaw/doc/Ana_Rapor_Mizan_1.pdf

LaRue, P. (2000). Stalking: Surviving the Hidden Terror. Insight Pub. Co.

Lee, J. W. (Ed). 2005. Gender Roles. New York: Nova Science Publishers.

Letorneu, E. J.; J. S. Levenson; D. Bandyopadhyay; D. Sinha ve K.S. Armstrong(2010). Evaluating the Effectiveness of Sex Offender Registration and Notification Policies for Reducing Sexual Violence against Women. Final Report for National Institute of Justice, Grant Award # 2006-WG-BX-0002

Lewis, C. ve Ellis, T. (nd) Victim Protection in the United Kingdom: Policies, Practice and the Law. Zhang, H. W. (Ed.) Studies on Victim Protections içinde. Beijing: Court Press - China Court.

Erişim

Adresi:

<http://www.port.ac.uk/departments/academic/icjs/staff/documentation/filetodownload,63887,en.pdf>

Liem, M., Postulart, M. & Nieuwbeerta, P. (2009) Homicide-suicide in the Netherlands: An epidemiology. *Homicide Studies*, 13, 99-123

Liem, M., Postulart, M., & Nieuwbeerta, P. (2007). Moord-zelfdoding in Nederland. Een epidemiologisch overzicht [Homicide-suicide in the Netherlands. An epidemiological overview]. *Tijdschrift voor Veiligheid*, 6, 16-36.

Lobmann, R., Greve W., Wetzels P., Bosold, C. (2003). Violence against women: Conditions, consequences, and coping. *Psychology, Crime and Law*, 9, 309-331

Losel, F. & Schmucker, M. (2005). The effectiveness of treatment for sexual offenders: A comprehensive analysis. *Journal of Experimental Criminology*, 1, 117-146.

Lowenkamp, C. T., Latessa, E. J., & Smith, P. (2006). Does correctional program quality really matter? The impact of adhering to the principles of effective intervention. *Criminology & Public Policy*, 5, 575-594.

Marshall, B. L. (2000). *Configuring Gender: Explorations in Theory and Politics*. Canada: Canadian Copyright Licensing Agency (CANCOPY).

Marshall, W. L. (1989). Invited essay: Intimacy, loneliness and sexual offenders. *Behaviour Research and Therapy*, 27, 491-503

Marshall, W. L., Anderson, D., & Fernandez, Y. M. (1999). *Cognitive behavioural treatment of sexual offenders*. Chichester, UK: John Wiley & Son.

Marshall, W. L., Marshall, L. E., G. A. Serran, & Fernandez, Y. M. (2006). Treating sexual offenders: An integrated approach. New York, NY: Taylor & Francis.

Moi, T., 2005, Sex, Gender and the Body, New York: Oxford University Press

Money J, Hampson, J.G. ve Hampson, J.L. (1955). An examination of some basic sexual concepts: the evidence of human hermaphroditism. Bull Johns Hopkins Hosp; 97: 301-19.

Money J. (1961). Sex hormones and other variables in human eroticism. İçinde geçtiği eser: Young WC, editor. Sex and internal secretions, 3. Baskı. Baltimore (MD): Williams and Wilkins, s. 1383-400.

Money J. (1963). Cytogenetic and psychosexual incongruities with a note on space form blindness. Am J Psychiatry ; 119: 820-7

Money, J. ve Ehrhardt, A. (1996). Man & Woman, Boy & Girl: Gender Identity from Conception to Maturity. Northvale, N.J.: Jason Aronson.

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı (2012). DDK'na iletilen 160 sayılı yazı

Motiuk, L. L. (2006). Offender Risk Assessment: A Critical Role. Erişim adresi: <http://www.icclr.law.ubc.ca/Publications/2008/Book%20on%20Community%20Corrections/02%20Laurence%20Motiuk%20Offender%20Risk%20Assessment.pdf>

Mouzos J. (1999). Femicide: The Killing Of Women in Australia 1989–1998. Canberra, Australian Institute of Criminology.

Murphy, W.D. & R. McGrat (2008). Best Practices in Sex Offender Treatment. Prison Service Journal, 178, 3-9.

Oakley, A. and Mitchell, J. (Eds.).(1997). Who is Afraid of Feminism?. London: Hamish Hamilton.

OSCE (2009). "Bringing Security Home: Combating Violence Against Women in the OSCE Region. A Compilation of Good Practices." Erişim adresi: <http://www.osce.org/gender/37438>. Erişim tarihi:25.03.2012.

Özçakır, A.; Nuran Bayram; Nilufer Ergin; Kerem Selimoglu; Nazan Bilgel (2008). Attitudes of Turkish Men Toward Wife Beating: A Study from Bursa, Turkey. J Fam Viol, 23, 631–638

Parliament Office of Science and Technology (2006). The National DNA Database. Postnote, February, No: 258.

Paymar, M. ve Barnes, G. (nd). Countering Confusion about the Duluth Model. Erişim adresi: <http://www.theduluthmodel.org/pdf/CounteringConfusion.pdf>

Pence, E., & Paymar, M. (1993). Education groups for men who batter: The Duluth model. New York: Springer.

Pişkin, Metin.(2000) "Özsaygı Geliştirme Eğitimi" İlköğretimde Rehberlik (Edt. Yıldız Kuzgun). Nobel Yay., Ankara.

Reckdenwald, A. & Parker, K.F. (2010). Understanding gender-specific intimate partner homicide: A theoretical and domestic service-oriented approach. Journal of Criminal Justice, 38, 951– 958.

Reiner, W.G.(1996). Case study: sex reassignment in a teenage girl. J Am Acad Child Adolesc Psychiatry. 35(6): 799 -803.

Rosenfeld, R. (1997). Changing relationships between men and women: A note on the decline in intimate partner homicide. Homicide Studies, 1,72 – 83.

Ruxton, S. (2004). (Ed). Gender Equality and Men: Learning From Practice. (1. Baskı). Oxford: Oxfam GB.

Sağlık Bakanlığı Refik Saydam Hıfzıssıhha Merkezi Başkanlığı Hıfzıssıhha Mektebi Müdürlüğü. (2004). Hastalık Yüğü Final Raporu. Şubat 2010,

<http://www.tusak.saglik.gov.tr/pdf/nbd/raporlar/hastalikyukuTR.pdf>.

Sarıer, B. (2010). Kadın-Erkek Eşitliği Bağlamında Bağımsız Bir Kamu Denetim Kurumu: Ombud(sman). Erişim adresi:

http://www.kadininstatusu.gov.tr/upload/mce/eski_site/Pdf/uzmanlik_tezleri/burcu_sarier_tez.pdf

Sayer, H. (2010). Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Erkeklerin Katılımı. Erişim adresi: http://www.kadininstatusu.gov.tr/upload/mce/eski_site/Pdf/uzmanlik_tezleri/handan_sayer_tez.pdf

Schwartz, B.K. (2011). Handbook Of Sex Offender Treatment. Civic Research Institute. Kingston, NJ.

Scott, J. W. (2007). Toplumsal Cinsiyet: Faydalı Bir Tarihsel AnalizKategorisi. (A.T. Kılıç, Çev.) İstanbul: Agora Kitaplığı. (1988).

Serdar Tekeli. E. (2011). Toplumsal Cinsiyet Çerçevesinde Kadın Mağduriyeti. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Suç Araştırmaları Anabilim Dalı

Seyyar, A. Kamu- İş Dergisi Ocak 2000, sayı 2, cilt 5.

Stoller R.J. (1968). Sex and gender: on the development of masculinity and femininity. New York: Science House.

Subaşı, N. Akın A. (2003). Kadına Yönelik Şiddet; Nedenleri, Sonuçlar-Toplumsal Cinsiyet, Sağlık ve Kadın. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.

Şahin, N. H., Timur, S., Ergin, A., Berkiten, Taşpınar, A., Balkaya, N., Akdolun, Çubukçu, S. (2010). Childhood Trauma, Type of Marriage and Self-Esteem as Correlates of Domestic Violence in Married Women in Turkey, J Fam Viol., 25, 661–668

Şimşek, Z. ve Erol, N. (2008). “Korunma Gereksinimi Olan Çocuklar; Kurum Bakımı ve Koruyucu Aile Sistemi”, Koruyucu Aile, Evlat Edinme Hizmetleri ve Ruh Sağlığı, Prof. Dr. Mualla Öztürk Anısına XX. Sempozyum Sunumları, 15-16 Şubat 2007, (Ed.: Neşe Erol), Ankara: Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Yayınları.

Tewksbury, R. (2006). Sex Offender Registries as a Tool for Public Safety: Views from Registered Offenders. Western Criminology Review 7, 1–8.

Thibedeau, A.D. (2011). National Forensic DNA Databases. Council for Responsible Genetics.

Tjaden P. ve Thoennes, N. (2000). Full report of the prevalence, incidence and consequences of violence against women: Findings from the National Violence Against Women Survey. Washington, DC, National Institute of Justice, Office of Justice Programs, United States Department of Justice and Centers for Disease Control and Prevention (NCJ 183781).

Tokuç, B.; Ekuklu, G.; Avcioğlu, S. (2010). Domestic Violence Against Married Women in Edirne. Journal of Interpersonal Violence, 28, 832-847.

Tomanbay, İ. (1999). Sosyal Çalışma Sözlüğü, Ankara: Selvi Yayınevi.

Tosun, Z. ve Öztürk, A.B. (2010). Kadın Kadın konukevi Modelleri Türkiye ve Çeşitli Ülke Uygulamaları. İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü. Erişim adresi: [http://www.migm.gov.tr/KadinSiginmaYayin/ks_modelleri\[1\].pdf](http://www.migm.gov.tr/KadinSiginmaYayin/ks_modelleri[1].pdf)

Tütüncüler, A. (2011). Adli Tıp Raporlarına Yansıyan Ensest Olgularına Bakış. Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, İstanbul: Adli Tıp Kurumu.

Uçan Süpürge (2012). "Bir bilet: sadece gidiş." Erişim adresi: <http://www.ucansupurge.org/turkce/index2.php?Hbr=138>

Uğur, H. (2012). Kadın ve Aile Bireylerine Yönelik Şiddete Karşı 6284 Sayılı Kanunun Getirdikleri. Türkiye Barolar Birliği Dergisi (101), 367-406. Ankara.

UK Government (2012), "Call To End Violence Against Women and Girls: Action Plan". Erişim Tarihi: 25.03.2012. Erişim adresi: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/97903/vawg-action-plan.pdf

UN. (2008). The Role of Men and Boys in Achieving Gender Equality. Erişim adresi: <http://www.un.org/womenwatch/daw/public/w2000/W2000%20Men%20and%20Boys%20E%20web.pdf>.

UN. (2009). Important Concepts Underlying Gender Mainstreaming. Erişim adresi: <http://www.un.org/womenwatch/osagi/pdf/factsheet2.pdf>.

Ünsal. A. (1996) Genişletilmiş Bir Şiddet Tipolojisi, Cogito, Sayı: 6-7, Kış-Bahar: 29-36

Vahip, I. ve Doğanavşargil, Ö. (2006). Aile içi fiziksel şiddet ve kadın hastalarımız. Türk Psikiyatri Dergisi, 17, 107-114.

Vieraitis, L. M., & Williams, M. R. (2002). Assessing the impact of gender inequality on female homicide victimization across U.S. cities: A racially disaggregated analysis. *Violence Against Women*, 8, 35 – 63.

Viyana Aile İçi Şiddete Karşı Müdahale Merkezi (nd). Erişim adresi: www.interventionsstelle-wien.at

Walby, S. (2004). The Cost of Domestic Violence, Women and Equality Unit, UK Department of Trade and Industry, London.

Ward, T., Mesler, J., & Yates, P. (2007). Reconstructing the Risk-Need-Responsivity model: A theoretical elaboration and evaluation. *Aggression and Violent Behavior*, 12, 08-228.

White, H.A. (2003). Refusing to Blame the Victim for the Aftermath of Domestic Violence. *Family Court Review*, 41, 4, 527-532.

Williams R. (1983). *Keywords: A Vocabulary of Culture and Society*. Revised Edn. NY: Oxford University Press.

Yetim, D. ve Şahin, M. (2008). Kadına Yönelik Şiddete Yaklaşım. *Aile Hekimliği Dergisi*, C.2, S.2.

Zevitz, R. G. ve M. A. Farkas. (2000a). Sex offender community notification: Examining the importance of neighborhood meetings. *Behavioral Sciences and the Law*, 18, 393-408.

Zevitz, R. G. ve M. A. Farkas. (2000b). Sex offender community notification: Managing high risk criminals or exacting further vengeance?" *Behavioral Sciences and the Law*, 18, 375.

Zincir H, Yagmur F, Kaya Z, Balci E, Elmali F. (2010). The Incidence of Domestic Violence, the Causative Factors and Their Effects on the Family. *Pak J Med Sci.*; 26, 201-205.

Zwi, A.B., Garfield, R. ve Loretti, A. (2002). Collective violence. İçinde geçtiği eser Krug E.G., Dahlberg L.L., Mercy J.A., Zwi, A.B., Lozano, R. (Ed.). *World Report on Violence and Health*. Geneva: World Health Organization.
